

EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 26.2.2025
COM(2025) 72 final

**POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Poročilo o cenah in stroških energije v Evropi

1. UVOD

Poročilo o cenah in stroških energije za leto 2024 je bilo pripravljeno po dolgotrajnem obdobju pretresov, ki so od leta 2020 značilni za svetovne in evropske energetske trge. Padec cen energije med pandemijo COVID-19 je omogočil dolgotrajno obdobje visokih cen energije od sredine leta 2021 do konca leta 2023. Izjemno visoke cene so imele in še vedno imajo hude posledice za evropska gospodinjstva, industrijo, širše gospodarstvo in javne finance. Namen tega poročila je analizirati razvoj cen energije in zagotoviti jasno razumevanje njihovega vpliva na stroške energije za industrijo in gospodinjstva EU, uvoz energije v EU in davke na energijo.

Evropska unija je v okviru evropskega zelenega dogovora vzpostavila ambiciozen okvir energetske politike, ki ga je treba dodatno okrepiti v odziv na pretekle krize in sedanje izzive. Poleg tega so v geoekonomskem okolju potrebni konkretni ukrepi za zagotovitev konkurenčne in cenovno dostopne energije za podjetja in državljane, hkrati pa je treba zagotoviti nadaljnji napredek pri doseganju razogljičenja. Reševanju teh izzivov sta namenjena dogovor o čisti industriji in akcijski načrt za cenovno dostopno energijo.

To poročilo vsebuje celovit pregled razvoja cen in stroškov energije v Evropski uniji v obdobju 2010–2023 ter dodatne podatke za prvo polovico leta 2024, če so na voljo¹. Na podlagi pristopa, uporabljenega v prejšnjih izdajah², poročilo temelji na podatkih in analizah iz poglobljene študije³ ter delu Komisije, pri čemer je prednost dana javno dostopnim statističnim virom, ki so dopolnjeni s ciljnim zbiranjem podatkov.

Na trgih električne energije in plina so se od energetske krize v obdobju 2021–2023 **veleprodajne cene ustalile**, čeprav na ravni, ki je višja od njihovih preteklih povprečij⁴. Po drugi strani pa predvsem zaradi časovnega zamika pri prenosu cen med tema tržnima segmentoma **znižanje veleprodajnih cen še ni povzročilo znižanja maloprodajnih cen energije**, ki so za gospodinjstva in podjetja še vedno višje kot pred letom 2021. Cene plina za gospodinjstva so bile leta 2023 skoraj dvakrat višje kot pred krizo. Podobno so cene plina in električne energije za industrijo, ki so sicer nižje kot med krizo, še vedno dvakrat do štirikrat višje kakor v glavnih trgovinskih partnericah EU, kar ogroža dolgoročno konkurenčnost evropske industrije. Zlasti v energetske intenzivnih sektorjih so hitro naraščajoče cene energije ključen dejavnik, ki vpliva na njihovo konkurenčnost.

EU je odvisna od uvoza, ki pokriva več kot 90 % njene porabe nafte in plina. Poleg vprašanj, povezanih z energetske varnostjo, so **stroški uvoza fosilnih goriv**, ki so leta 2023 znašali 427 milijard EUR (2,5 % BDP EU), velika obremenitev za evropsko gospodarstvo. Glavna uvozna surovina ostaja surova nafta (56-odstotni delež skupnih stroškov), sledita pa ji zemeljski plin in premog. Kljub močnemu znižanju cen teh primarnih proizvodov so bili stroški uvoza v letu 2023 še vedno za 45 % višji od povprečja za obdobje 2014–2020. V načrtu RePowerEU iz leta 2022 so predlagani ukrepi za večjo zanesljivost oskrbe z energijo, pospešitev uvajanja obnovljivih virov energije, uravnavanje povpraševanja in povečanje

¹ Glede na razpoložljivost so bile septembra 2024 nekatere referenčne vrednosti posodobljene, da bi bili upoštevani najnovejši razpoložljivi podatki.

² COM(2016) 769 final, COM(2019) 1 final, COM(2020) 951 final in COM(2024) 136.

³ Študijo bo objavil Urad za publikacije.

⁴ Nominalno so ravni cen energije višje kot pred krizo, realno (deflacionirane s cenovnimi indeksi) pa se znižujejo in so zelo blizu ravni realnih cen pred krizo.

energijske učinkovitosti, da bi v prihodnosti vzpostavili prožnejši, stroškovno učinkovitejši in odpornejši evropski energetski sistem.

Nazadnje je energetska kriza vplivala tudi na **politiko obdavčitve energije**. Skupaj z drugimi ukrepi so se prihodki od davkov na energijo zmanjšali, saj so številne države članice gospodinjstvom in industriji izplačale nadomestila za višje stroške energije.

2. GIBANJA CEN ENERGIJE

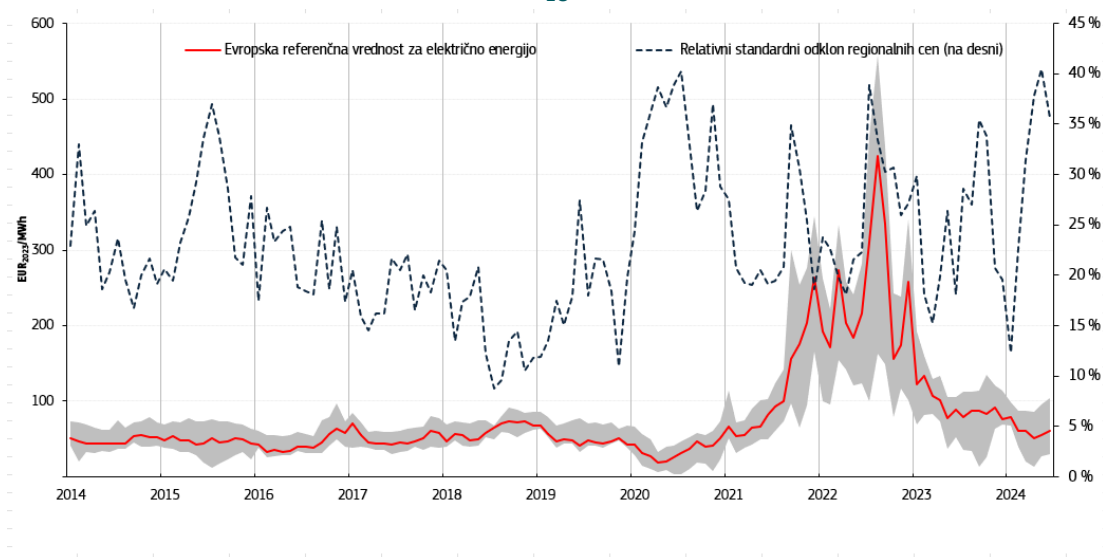
2.1. Cene električne energije

Evropske **veleprodajne cene električne energije** so se v obdobju 2015–2019 gibale med 40 EUR/MWh in 60 EUR/MWh. **Promptne cene** so bile do konca leta 2018 razmeroma stabilne, nato pa so se leta 2019 znižale zaradi majhnega povpraševanja, nižjih stroškov goriva in večje proizvodnje energije iz obnovljivih virov. Zaradi pandemije COVID-19 se je povpraševanje po električni energiji leta 2020 dodatno znatno zmanjšalo, kar je skupaj z naraščajočo proizvodnjo energije iz obnovljivih virov povzročilo padec veleprodajnih cen na izjemno nizke ravni (17 EUR/MWh maja 2020), vključno z vse pogostejšimi obdobji negativnih cen čez dan.

Energetska kriza v obdobju 2021–2022 je povzročila obsežne motnje na svetovnih in evropskih energetskih trgih. To je vplivalo tudi na veleprodajne cene električne energije v EU, saj so se zaradi višjih cen plina (glej poglavje 2.2 o plinu) cene električne energije zvišale⁵ na 150–270 EUR/MWh (slika 1). Poleg hitro rastočih cen plina, ki so povzročile višje cene električne energije, so se cene električne energije zaradi nizkih ali spremenljivih ravni proizvodnje električne energije v hidroelektrarnah in energije iz obnovljivih virov ter izpadov jedrske energije (zaradi vzdrževanja) v letu 2022 rekordno zvišale (avgusta 2022 so dosegle 400 EUR/MWh).

Vendar so se od konca leta 2022 veleprodajne cene električne energije na trgih za dan vnaprej ustalile na nižjih ravneh, čeprav so bile višje od preteklih povprečij (povprečje 85 EUR₂₀₂₃/MWh v zadnjem četrtletju leta 2023 v primerjavi s povprečjem 56 EUR₂₀₂₃/MWh v obdobju 2008–2020). Tudi cene na terminskih trgih so se leta 2023 ustalile nad preteklim povprečjem.

Slika 1: Razvoj mesečnega povprečja veleprodajnih cen električne energije za osnovno obremenitev za dan vnaprej v Evropi v EUR/MWh, ki prikazuje evropsko referenčno vrednost za električno energijo ter razpon najnižjih in najvišjih cen na glavnih trgih EU

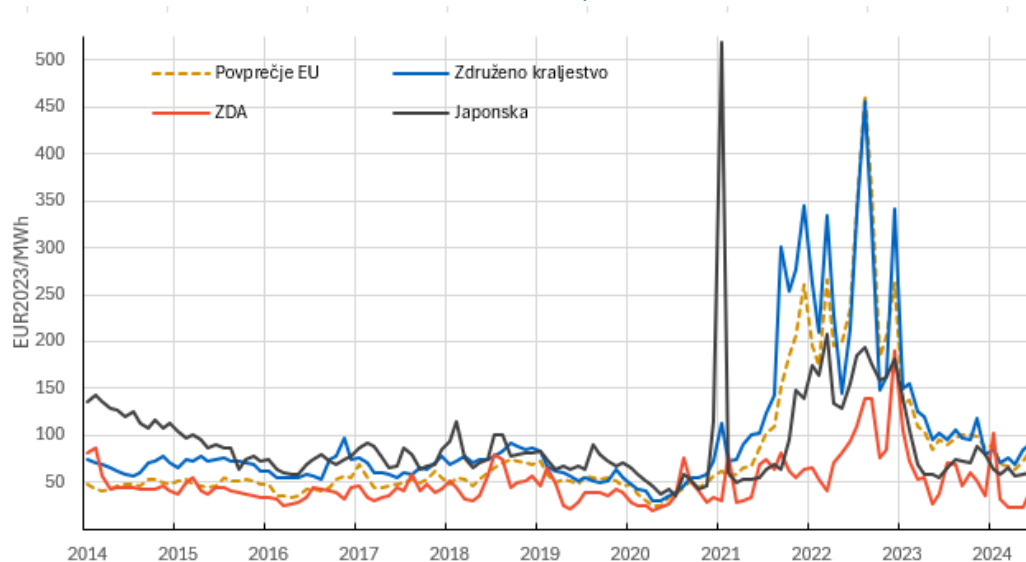
Vir: Trinomics idr. (2024) na podlagi podatkov družbe S&P Platts, ENTSO-E.

V desetletju pred energetske krizo so bile veleprodajne cene električne energije v EU nižje od

⁵ V Evropi so plinske elektrarne pogosto mejna tehnologija, ki določa veleprodajne cene električne energije.

cen na Japonskem in v Združenem kraljestvu ali primerljive z njimi (slika 2), vendar nekoliko višje od cen v ZDA. Energetska kriza je povzročila zblíževanje cen med Evropo in Azijo. Hkrati so cene v ZDA zaradi poceni domače oskrbe s plinom ostale razmeroma nizke, kar je še povečalo vrzel med veleprodajnimi cenami električne energije v Evropi in ZDA⁶.

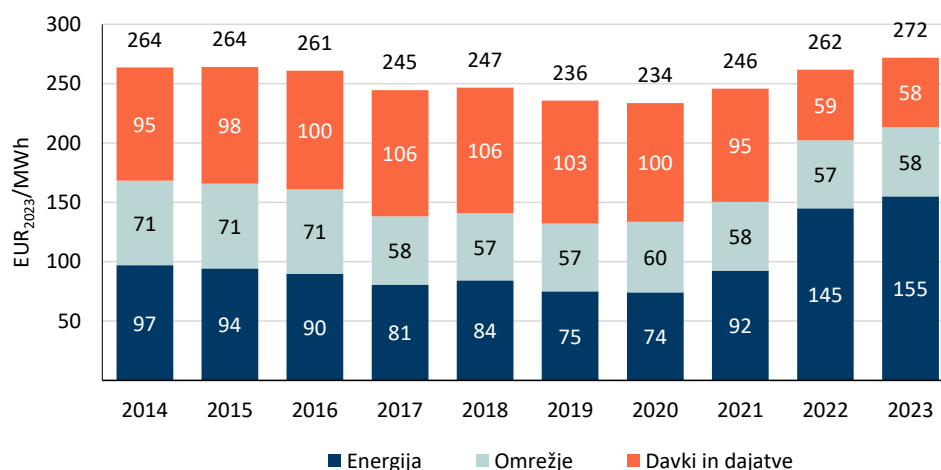
Slika 2: Primerjava mesečnih povprečij veleprodajnih cen električne energije za dan vnaprej v EU s svetovno trgovino (v EUR₂₀₂₃/MWh)

Vir: Trinomics idr. (2024) na podlagi podatkov družbe S&P Platts, ENTSO-E, JEPX, EIA in CEIC.

Tudi **maloprodajne cene električne energije** so se v letih 2022 in 2023 zvišale ter sledile veleprodajnim cenam električne energije, ki so se kljub vse večji uporabi pogodb z dinamičnimi cenami s časovnim zamikom prenesle na odjemalce. V povprečju se je *element energije* pri maloprodajnih cenah za gospodinjstva v tem obdobju znatno povečal, medtem ko se je delež *davkov in dajatev* zmanjšal zaradi začasnih izravnalnih ukrepov, ki so jih sprejeli nacionalni organi v EU27 (slika 3).

Slika 3: Razvoj in sestava cene električne energije za gospodinjstva v EU (brez DDV)

Vir: Trinomics idr. (2024) na podlagi podatkov Eurostata (nrg_pc_204_c), VaasaETT.

Dejansko se je povprečna maloprodajna cena električne energije za gospodinjstva v EU27 v

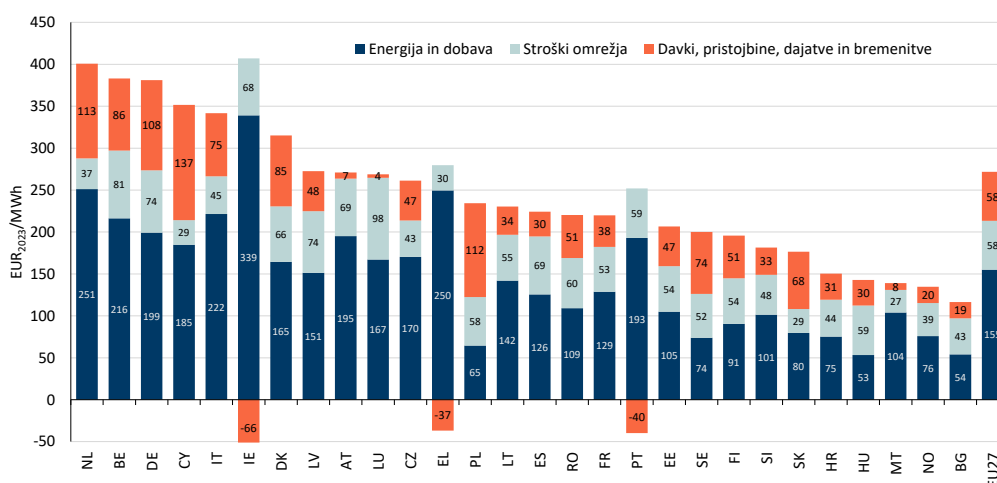
⁶ Podatki za Kitajsko po letu 2020 niso na voljo.

obdobju 2020–2022 zvišala za 12 % na 262 EUR₂₀₂₃/MWh⁷. Leta 2023 so se cene zvišale za dodatne 4 % na 272 EUR₂₀₂₃/MWh. Med krizo so se maloprodajne cene električne energije v Avstriji, Belgiji, na Danskem, v Nemčiji, Italiji in na Nizozemskem povzpele nad 500 EUR/MWh.

Maloprodajne cene za gospodinjstva se med državami članicami zelo razlikujejo, deloma zaradi nedavnih posegov držav članic v maloprodajni trg⁸ (slika 4). Številne države so leta 2023 začasno zagotovile neposredne subvencije ali znižale davke, da bi ublažile učinek zvišanja cen, nekatere države članice pa so imele zelo nizke ali celo negativne davke na električno energijo za gospodinjstva, vključno z Irsko (subvencija 66 EUR/MWh), Portugalsko (subvencija 40 EUR/MWh) in Grčijo (subvencija 37 EUR/MWh)⁹.

Podobno kot v prejšnjih letih so med državami članicami velike razlike v cenah električne energije za gospodinjstva. Leta 2023 je bila najvišja povprečna maloprodajna tržna cena v EU ugotovljena v Belgiji s 383 EUR₂₀₂₃/MWh, najnižja pa je bila v Bolgariji, in sicer 116 EUR₂₀₂₃/MWh.

Slika 4: Cene električne energije za gospodinjstva v državah članicah EU¹⁰ (2023, skupina porabe DD)

Vir: Trinomics idr. (2024) na podlagi podatkov Eurostata (nrg_pc_204_c), VaasaETT.

Cene električne energije za industrijo so se gibale podobno kot cene za gospodinjstva, in sicer so se s 132 EUR/MWh leta 2020 zvišale na 238 EUR/MWh (80,3 %) v drugi polovici leta 2022, v prvi polovici leta 2023 dosegle najvišjo vrednost 241 EUR/MWh, v drugi polovici leta 2023 začele padati in v prvi polovici leta 2024 pristale pri 197 EUR/MWh. Vendar pa so drugače od cen za gospodinjstva cene električne energije za industrijo bolj odvisne od veleprodajnega trga, saj so bolj izpostavljene elementu cene energije. Močno povečanje deleža elementa cene energije so le delno izničila znižanja davkov in dajatev. Leta 2023 je element cene energije predstavljal 63 % skupnih stroškov električne energije za srednje velike industrijske odjemalce električne energije (v skupini porabe ID)¹¹, medtem ko

⁷ Cene se nanašajo na skupino porabe DD, v realnih evrih (EUR₂₀₂₃ pomeni prilagojeno za inflacijo z letom 2023 kot izhodiščnim letom).

⁸ Na primer na Madžarskem, Malti ali v Bolgariji.

⁹ Irski ukrep je še posebej opazen, saj se je s potrošniško subvencijo zmanjšala izpostavljenost maloprodajnih cen (prek elementa „energija in dobava“ v višini 339 EUR/MWh v letu 2023) visokim veleprodajnim tržnim cenam.

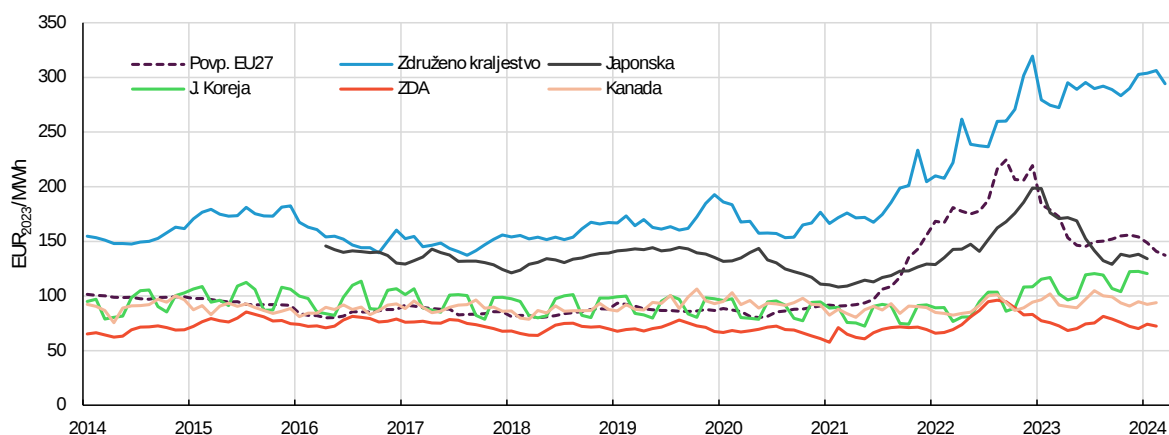
¹⁰ V tej primerjalni analizi je kot glavna referenčna točka uporabljena skupina porabe DD (Eurostat), v nekaterih državah članicah pa je morda najbolj reprezentativna druga skupina.

¹¹ Skupina porabe ID (Eurostat) je reprezentativna za srednje velike industrijske odjemalce električne energije; v povprečju 24 % celotne porabe električne energije, ki ni namenjena gospodinjstvom, v državah članicah EU spada v to skupino.

se je delež omrežnin zmanjšal na 12 % stroškov (s približno 30 % leta 2018 in prej), davki in dajatve pa so predstavljali le 25 % skupnih stroškov.

Pri **mednarodni primerjavi** so se cene električne energije med energetske krizo znatno zvišale v vseh večjih gospodarstvih, razen v ZDA (slika 5). Cene električne energije, ki so veljale za industrijo EU, so bile leta 2023 podobne cenam na Japonskem, medtem ko je imela industrija EU pred energetske krizo konkurenčno prednost. Cene električne energije v Združenem kraljestvu so leta 2023 ostale na zelo visokih ravneh, medtem ko so bile cene v ZDA razmeroma stabilne in so se še naprej gibale blizu preteklih ravni.

Slika 5: Cene električne energije za industrijo v EU27, ZDA, Združenem kraljestvu, na Japonskem, v Kanadi in Južni Koreji (EUR₂₀₂₃/MWh)

Vir: Trinomics idr. (2024), S&P Platts, Eurostat, Enerdata EnerMonthly.

2.2. Cene plina

Veleprodajne cene plina v plinskih vozliščih EU so v obdobju 2015–2020 nihale med 5 in 30 EUR/MWh, nato pa so leta 2020, ko so se cene plina zaradi razmeroma mile zime in omejitev gibanja zaradi pandemije COVID-19 znižale, v obdobju od maja do julija 2020 padle pod 5 EUR/MWh. Zaradi povečanja povpraševanja v obdobju okrevanja po pandemiji COVID-19 so se cene plina od sredine leta 2021 začele zviševati, do decembra 2021 pa so zaradi zaostrenih razmer na evropskih trgih plina veleprodajne cene dosegle 113 EUR/MWh. Zaradi ruske invazije na Ukrajino, uporabe ruskega izvoza plina kot orožja in posledične negotovosti glede oskrbe s plinom so bile promptne cene še naprej visoke in so v obdobju od junija do decembra 2022 ostale nad 100 EUR₂₀₂₃/MWh¹², medtem ko se je delež plina iz ruskega plinovoda v evropskem uvozu zmanjšal z 51 % leta 2021 na 15 % leta 2023. Na splošno se je delež uvoza ruskega plina zmanjšal s 45 % na 15 %, delež ruskega utekočinjenega zemeljskega plina v uvozu utekočinjenega zemeljskega plina v EU pa se je v istem obdobju 2021–2023 zmanjšal z 20 % na 15 %. Kljub manjšemu povpraševanju so se cene še naprej zviševale in 26. avgusta 2022 dosegle rekordno najvišjo promptno ceno 320 EUR₂₀₂₃/MWh.

Od septembra 2022 so se promptne cene plina z najvišje vrednosti avgusta 2022 do aprila 2023 postopoma znižale na 42 EUR₂₀₂₃/MWh iz več razlogov: visoke ravni napolnjenosti skladišč, mile zime, manjše negotovosti glede oskrbe iz ruskega plinovoda (na podlagi prizadevanj v okviru načrta RePowerEU za omejitev porabe plina v EU, pa tudi ruske

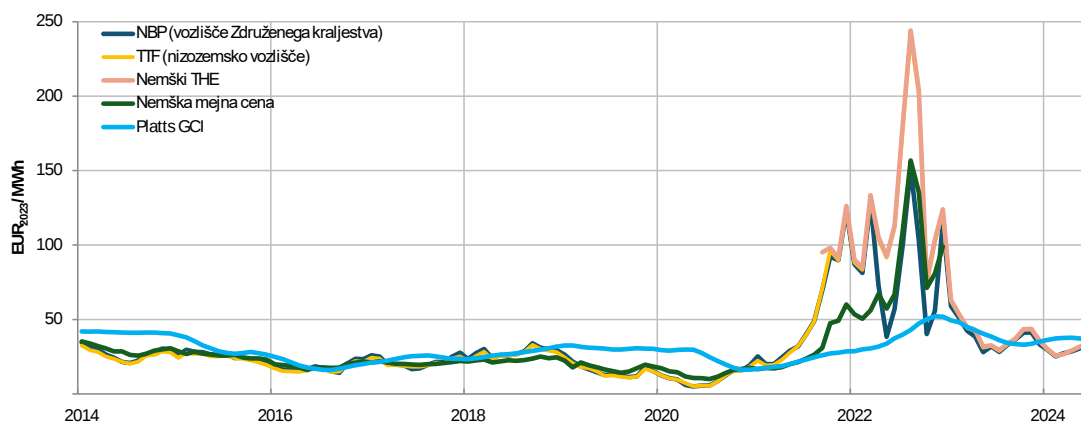
¹² EUR₂₀₂₃ pomeni evre v letu 2023 (realne evre).

odločenosti, da preneha oskrbovati nekatere države članice EU) in pozitivnega razvoja zmogljivosti za uvoz UZP. Do začetka leta 2024 je bilo vzpostavljeno novo „ravnotežje cen“ v višini približno 30–40 EUR₂₀₂₃/MWh (slika 6), kar je odražalo postopno opuščanje plina iz ruskega plinovoda, zmanjšano domačo proizvodnjo v EU in prehod z oskrbe iz plinovodov na uvoz utekočinjenega zemeljskega plina (UZP).

Regionalne razlike v veleprodajnih cenah (npr. med vozlišči TTF, NBP in THE) so pretežno posledica razlik v značilnostih trga v smislu zmogljivosti plinovodov, izvoza UZP in zmogljivosti za medomrežne povezave s sosednjimi regijami. Na splošno trgi z več viri uvoza (npr. več plinovodov in dostop do terminalov za UZP) kažejo nižjo raven cen kot trgi s samo enim virom oskrbe.

Na veleprodajne cene zemeljskega plina vplivajo številni dejavniki, kot so temperatura (s povpraševanjem po ogrevanju), raven industrijskih dejavnosti, razpoložljivost proizvodnje električne energije iz obnovljivih virov (predvsem s povpraševanjem po proizvodnji električne energije v plinskih elektrarnah), ravni napolnjenosti skladišč plina in stopnje vbrizgavanja za polnjenje skladišč, uvoz po plinovodih in uvoz UZP. Eden najpomembnejših dejavnikov, ki so v zadnjem času določali cene plina, je bil prehod z uvoza plina po plinovodih na uvoz utekočinjenega zemeljskega plina, kar je evropske trge plina dodatno izpostavilo svetovnim trgom UZP in tako povzročilo večjo nestanovitnost cen.

Slika 6: Izbrane veleprodajne cene plina za dan vnaprej v evropskih plinskih vozliščih

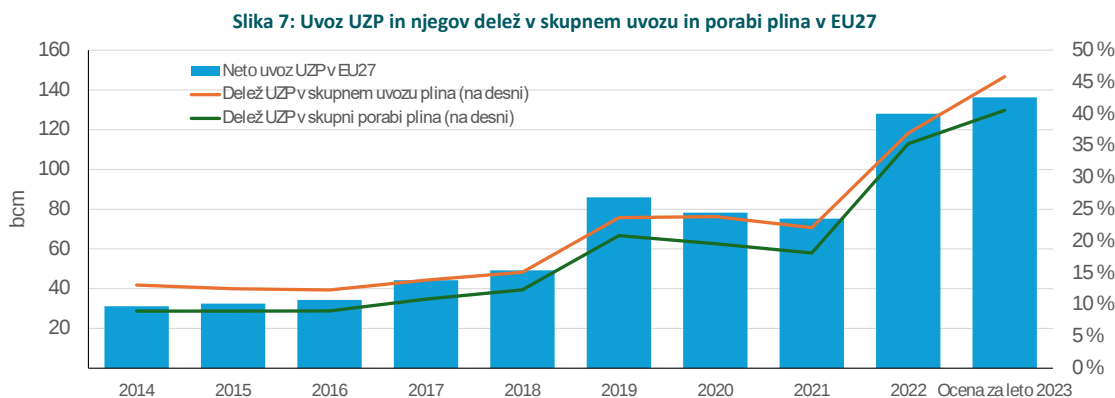

Vir: Trinomics idr. (2024) na podlagi podatkov P Platts, Enerdata EnerMonthly.

Pred letom 2021 je imel UZP le izravnalno vlogo pri oskrbi EU s plinom, kar je bilo delno povezano s stroškovno konkurenčnostjo ruskega plinovoda v primerjavi z UZP¹³ in z obilno razpoložljivo evropsko oskrbo iz Nizozemske (do leta 2023). Da bi Evropa nadomestila plin iz ruskega plinovoda, se je preusmerila na povečan uvoz UZP, ki prihaja zlasti iz ZDA (slika 7) in katerega delež se je povečal s 27 % leta 2021 na 43 % leta 2023, ter drugih svetovnih virov, kot je Katar, ki je leta 2022 povečal izvoz UZP v EU za 22 %, leta 2023 pa za 12 %. V istem obdobju 2021–2023 se je delež ruskega izvoza UZP zmanjšal z 20 % na 15 %, saj se je

¹³ [Inštitut Baker za javno politiko \(2023\). Why is Europe not replacing Russian pipeline gas with long-term LNG contracts? \(Zakaj Evropa ne nadomešča plina iz ruskega plinovoda z dolgoročnimi pogodbami o utekočinjenem zemeljskem plinu?\).](#)

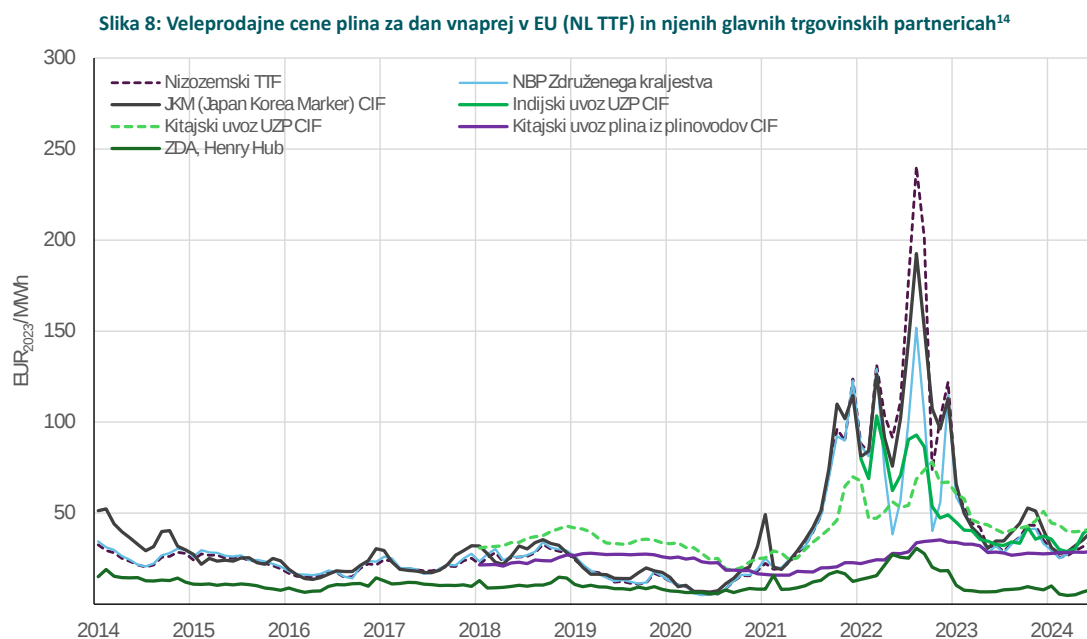
skupni uvoz UZP v EU skoraj podvojil, medtem ko so se količine ruskega UZP povečale za 32 %. To je dopolnjeno z večjim uvozom po plinovodih iz Norveške, Alžirije in Azerbajdžana. Ker se je uvoz plina iz ruskega plinovoda močno zmanjšal, se je delež UZP v celotnem uvozu med letoma 2021 in 2023 podvojil (s 15–20 % na 35–40 %).

Vir: Trinomics idr. (2024) na podlagi podatkov E ENTSO-G, Eurostat.

Ta sprememba v evropski oskrbi s plinom pa je vplivala tudi na svetovne trge UZP, saj je **Evropa leta 2022–2023 postala največja uvoznica UZP ter prehitela Japonsko, Kitajsko in Južno Korejo**. Dodatno povpraševanje v EU je povzročilo zvišanje svetovnih cen UZP in preusmeritev velikega dela pošiljk UZP, ki so bile prej namenjene azijskim trgom, v Evropo.

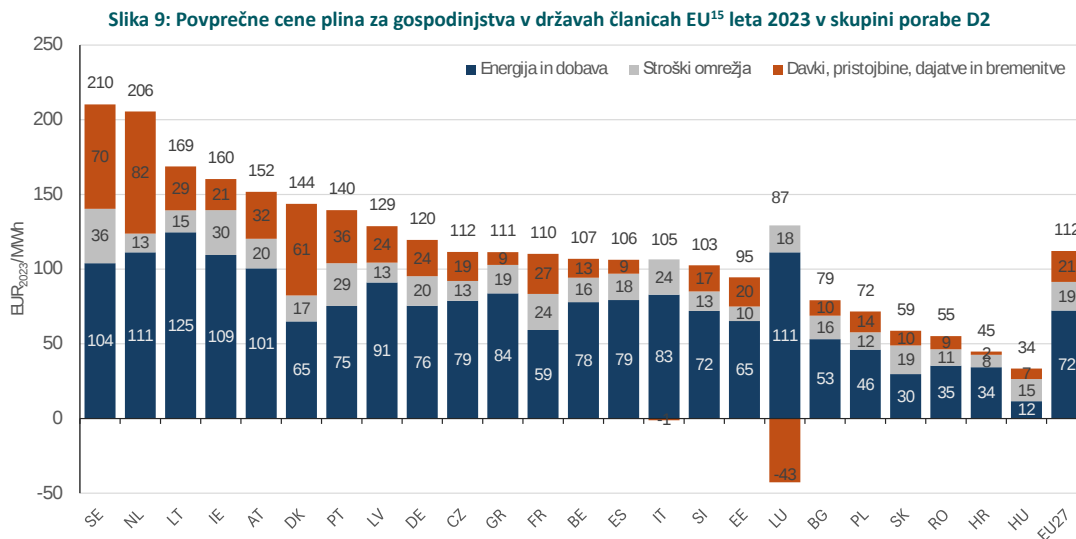
Primerjava mednarodnih veleprodajnih cen zemeljskega plina jasno kaže ta učinek: razen ZDA so EU in glavne države uvoznice UZP (Japonska, Južna Koreja, Kitajska in Indija) doživele nenaden porast cen (slika 8), medtem ko se cene v ZDA v istem obdobju niso drastično spremenile.

Vir: Trinomics idr. na podlagi podatkov družbe S&P Platts.

¹⁴ Za Japonsko/Korejo, Indijo in Kitajsko se kot približek uporabljajo cene CIF za UZP. Vse cene so v EUR₂₀₂₃.

Na **maloprodajne cene plina** (slika 9) vplivajo predvsem veleprodajne cene plina, vendar so se spremembe v letih 2021 in 2022 v državah članicah odražale različno (v obsegu in hitrosti prenosa). Razlog za to so bile predvsem razlike v vrsti in ravni nacionalnih ukrepov za ublažitev krize, pa tudi razlike v trajanju pogodb v državah članicah in strategijah trgovcev na drobno za nabavo plina (dolgoročne pogodbe, zavarovanje cen).

Vir: Trinomics idr. (2024) na podlagi podatkov družbe VaasaETT, Eurostat.

Vzporedno z velikim zvišanjem veleprodajnih cen plina v letih 2021 in 2022 so se začele zviševati tudi *povprečne cene za gospodinjstva*, in sicer s 70–80 EUR₂₀₂₃/MWh leta 2021 na 125 EUR₂₀₂₃/MWh¹⁶ do avgusta 2022. Cene za gospodinjstva so bile najvišje od tretjega četrtletja 2022 do drugega četrtletja 2023, in sicer 112 EUR₂₀₂₃/MWh, nato pa so se v vseh državah članicah znižale in ustalile na skoraj dvakrat višji ravni kot pred krizo (100 EUR₂₀₂₃/MWh namesto ~60 EUR₂₀₂₃/MWh).

Zaradi razlik v značilnostih maloprodajnega trga, nacionalnih kriznih ukrepov in njihovih posledicah za stopnjo prenosa se cene plina za gospodinjstva med državami članicami precej razlikujejo: leta 2023 so bile najvišje cene ugotovljene na Švedskem in Nizozemskem (~210 EUR₂₀₂₃/MWh), najnižje pa na Slovaškem, v Romuniji, na Hrvaškem in Madžarskem (vse nižje od 60 EUR₂₀₂₃/MWh).

Precej so se spremenili tudi relativni deleži stroškov energije, omrežnin ter davkov in dajatev v cenah plina za gospodinjstva. Element stroškov energije (veleprodajna cena plus pribitek) je leta 2020 znašal 43 % maloprodajne cene, leta 2023 pa je dosegel 64 %. V istem obdobju se je delež omrežnin zmanjšal s 24 % na 17 %, delež davkov in dajatev pa s 33 % na 19 %, predvsem zaradi državnih posegov (nižje davčne stopnje ali povračila) v maloprodajne cene.

Maloprodajne cene plina za industrijo v EU so se med energetske krizo močno zvišale: cene za srednje velike industrijske odjemalce plina (skupina porabe I3)¹⁷ so se skoraj podvojile, s 40 EUR₂₀₂₃/MWh leta 2021 na 76 EUR₂₀₂₃/MWh leta 2023. Za največje

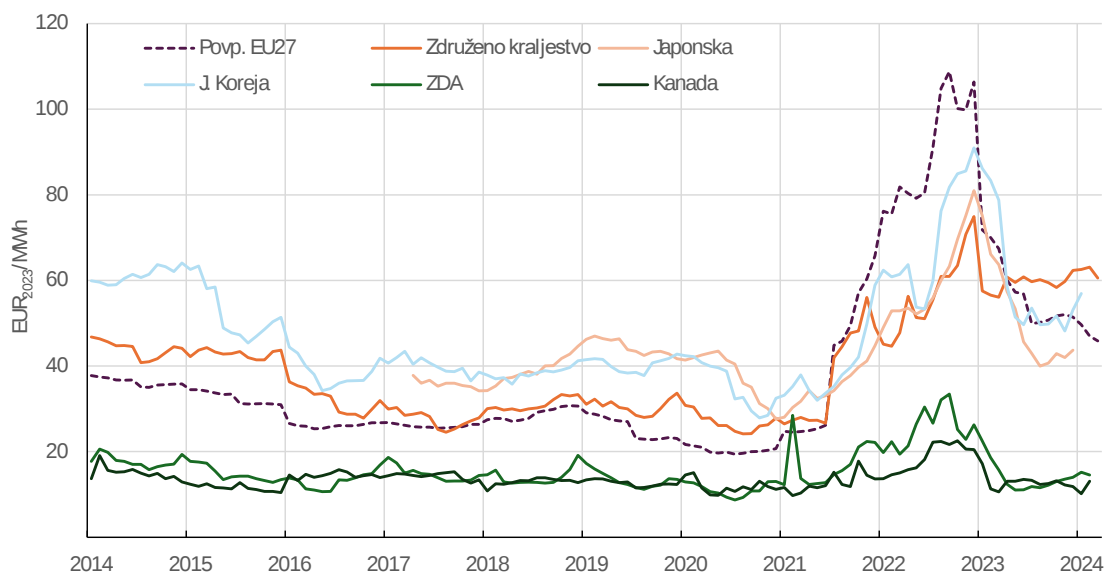
¹⁵ Eurostat ne poroča o maloprodajnih cenah plina za Ciper, Finsko in Malto.

¹⁶ EUR₂₀₂₃ pomeni evre v letu 2023 (realne evre).

¹⁷ Skupina porabe I3 (Eurostat) je za MSP in srednja podjetja s porabo med 10 000 GJ in 99 999 GJ.

industrijske odjemalce plina (skupina porabe I5¹⁸) so cene poskočile z 39 EUR₂₀₂₃/MWh leta 2021 na 87 EUR₂₀₂₃/MWh leta 2022, nato pa leta 2023 padle na 59 EUR₂₀₂₃/MWh. Znatno zvišanje cen plina je povzročilo veliko zvišanje stroškov energije, zlasti za energetsko intenzivna podjetja. Zaradi višjih ravni cen plina se je zmanjšala konkurenčnost evropske industrije, zlasti v energetsko intenzivnih sektorjih, v primerjavi s konkurenti, kot so ZDA in Kitajska, kjer cene ostajajo občutno nižje (slika 10).

Slika 10: Cene zemeljskega plina za industrijske končne uporabnike (skupina porabe I5) v EU in njenih glavnih trgovinskih partnericah

Vir: Trinomics idr. (2024) na podlagi podatkov Eurostata, Enerdata EnerMonthly.

2.3. Nafta in premog

V zadnjih letih so bile **cene surove nafte** v nekaterih obdobjih spet nestanovitne, in sicer so aprila 2020 padle na manj kot 20 USD/sodček (cena nafte Dated Brent) zaradi znatnega zmanjšanja povpraševanja in čezmerne ponudbe v prvih mesecih omejitev gibanja zaradi pandemije COVID-19. Cene surove nafte so začele rasti vzporedno z gospodarskim okrevanjem in sproščanjem omejitev potovanj zaradi COVID-19, marca 2022 pa so dosegle najvišjo vrednost 130 USD/sodček. Kljub zmanjšanju proizvodnje v državah OPEC+ ter geopolitičnim konfliktom na Bližnjem in Srednjem vzhodu so cene od takrat padle na 70–80 USD/sodček (slika 11), predvsem zaradi večje proizvodnje v ZDA in razmeroma nizke potrošnje v Aziji.

¹⁸ Skupina porabe I5 (Eurostat) je reprezentativna za velika podjetja s porabo med 1 000 000 GJ in 3 999 999 GJ

Slika 11: Dnevna promptna cena Europe Brent FOB (v USD in EUR na sodček, nominalne cene)

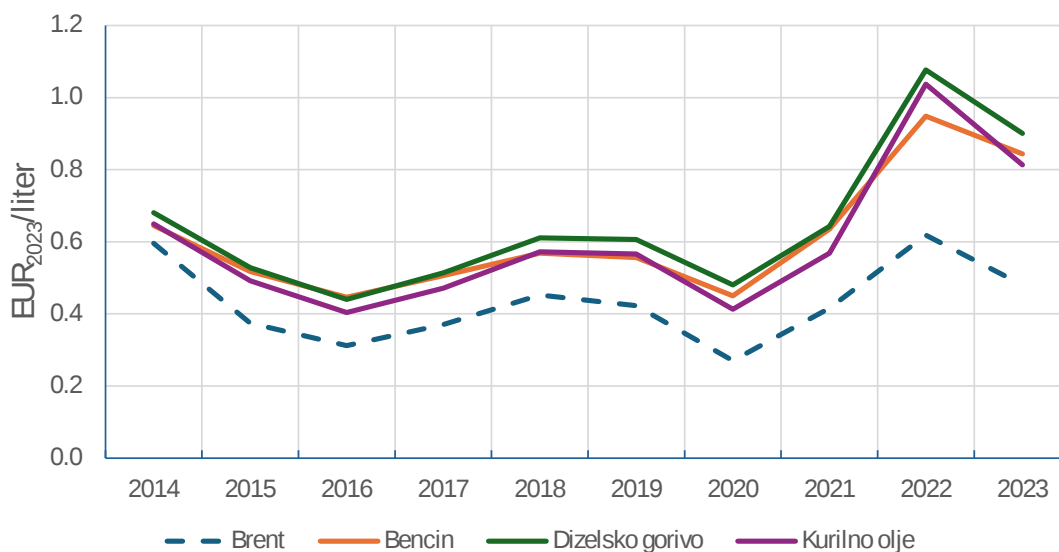

Vir: GD ENER, ENERScope, na podlagi podatkovne zbirke opazovalnice za energetski trg.

Cene Brent so leta 2023 v povprečju znašale 82 USD/sodček, Mednarodna agencija za energijo pa je leto označila kot „stabilno leto po treh turbulentnih letih“. Oskrba z nafto je ostala in bo po pričakovanjih tudi v prihodnje na visoki ravni, z načrtovanimi povečanji zmogljivosti v državah nečlanicah OPEC. Na strani povpraševanja so nadaljnje zmanjšanje svetovnih emisij, večja pozornost, namenjena energetski varnosti, in skromno industrijsko povpraševanje skupaj s preходом na energijo iz obnovljivih virov v različnih gospodarskih sektorjih ustvarili pritisk na nižanje cen nafte, ki se je čutil še v letu 2024.

Maloprodajne cene **goriv na osnovi nafte** (slika 12) so tesno sledile gibanju cen surove nafte in se po jeseni 2022 znatno znižale. Cene dizelskega goriva in kurilnega olja so se še bolj zvišale, predvsem zaradi omejenih zmogljivosti rafinerij na svetovni ravni.

Slika 12: Povprečna letna maloprodajna cena naftnih derivatov v EU27 v EUR₂₀₂₃/liter brez davkov in dajatev

Vir: GD ENER, ENERScope, na podlagi podatkovne zbirke opazovalnice za energetski trg.

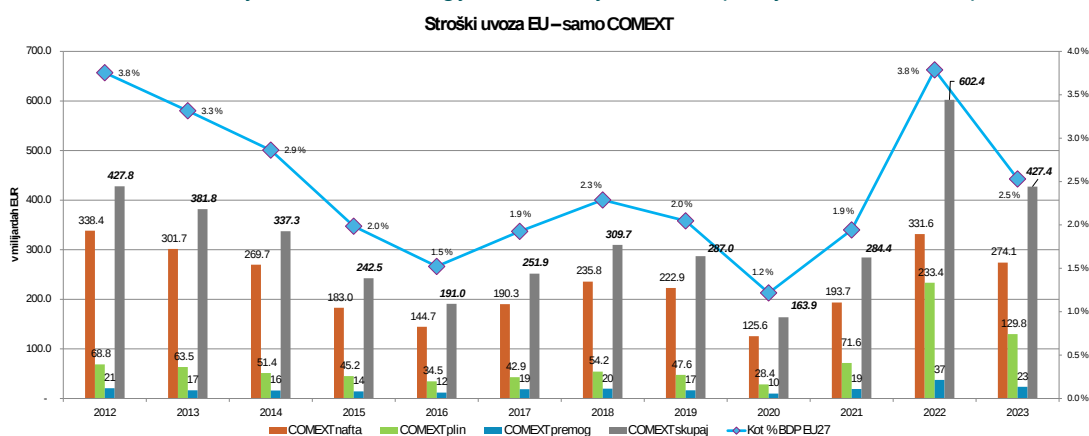
3. GIBANJA STROŠKOV ENERGIJE

3.1. Stroški uvoza energije v EU

EU je neto uvoznica energije in je bila leta 2022 odvisna od uvoza, ki je pokrival 63 % njene porabe energije. Stroški uvoza energije v EU so odvisni od količine goriv, cen teh goriv (ki jih določajo svetovni trgi) in menjalnega tečaja EUR/USD. Leta 2022 so stroški uvoza energije po ocenah dosegli 600 milijard EUR (3,8 % BDP EU27). K zvišanju so prispevale tako cene nafte kot tudi cene plina (slika 13).

Po znižanju cen so se stroški uvoza energije v letu 2023 znižali na približno 427 milijard EUR (2,5 % BDP EU), predvsem zaradi nižjih cen zemeljskega plina in UZP. Kljub temu so stroški uvoza energije še vedno precej višji kot prej, močno zvišanje v obdobju 2021–2022 pa kaže, kako močno cene fosilnih goriv obremenjujejo gospodarstvo EU.

Slika 13: Ocenjeni stroški uvoza energije v EU v obdobju 2014–2024 (v milijardah EUR; % BDP EU)

Vir: Eurostatova podatkovna zbirka COMEXT.

Drugače povedano: če bi se prehod na čisto energijo pred krizo pospešil, bi imela EU v mešanici virov energije manj fosilnih goriv (leta 2022 je njihov delež še vedno znašal 69 %), vpliv nestanovitnih cen fosilnih goriv na evropske cene energije pa bi lahko bil manjši.

3.2. Izdatki gospodinjstev za energijo

Izdatki evropskih gospodinjstev za energijo (določeni na podlagi maloprodajnih cen in porabe gospodinjstev) so se med letom 2012 in sredino leta 2021, ko se je trend obrnil zaradi energetske krize, znižali za vse dohodkovne razrede. Leta 2020 so evropska gospodinjstva z nizkimi dohodki¹⁹ v povprečju porabila 7,3 % svojega celotnega proračuna za energijo, do leta 2022 pa se je ta delež povečal na 7,5 % (1 250 EUR)²⁰, pri čemer so med državami članicami velike razlike. Gospodinjstva z nižjimi srednjimi in srednjimi dohodki imajo praviloma višje absolutne izdatke za energijo, vendar ti izdatki predstavljajo manjši delež njihovega proračuna. Leta 2022 so ta gospodinjstva za energijo porabila 6,9 % oziroma 6,4 % svojega skupnega proračuna (kar pomeni zmanjšanje v primerjavi z letom 2010, ko sta ta deleža znašala 7,6 % oziroma 6,9 %).

¹⁹ V tem poročilu so gospodinjstva v prvem dohodkovnem decilu opredeljena kot gospodinjstva z nizkimi dohodki, gospodinjstva v nižjem srednjem dohodkovnem razredu so v tretjem dohodkovnem decilu, peti dohodkovni decil pa predstavlja gospodinjstva s srednjimi dohodki. Za države članice, pri katerih so na voljo samo podatki o kvintilih, so uporabljeni prvi, drugi in tretji dohodkovni kvintil.

²⁰ Na podlagi najnovejših razpoložljivih podatkov iz ankete o porabi v gospodinjstvih.

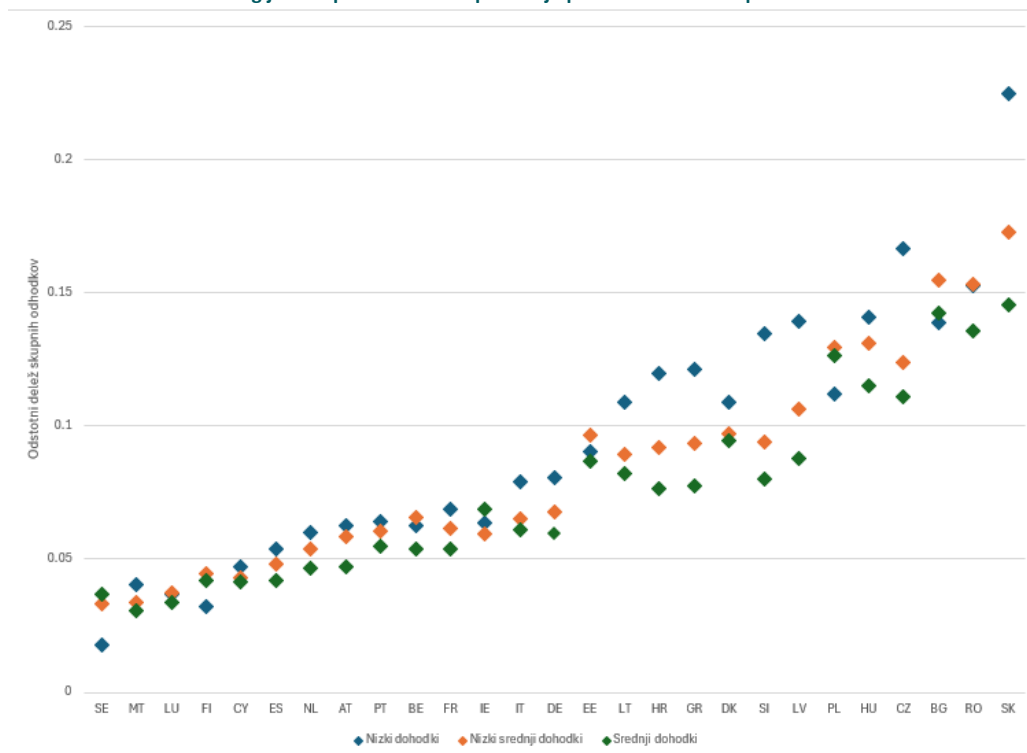
Zaradi naraščajočih cen energije, zlasti v drugi polovici leta 2021 in v letu 2022, so bili izdatki evropskih gospodinjstev za energijo višji od običajnih, vse več gospodinjstev pa je imelo težave pri zadovoljevanju svojih potreb po energiji. Zvišanje stroškov energije v letu 2022 je nesorazmerno prizadelo najranljivejša gospodinjstva. Ocenjuje se, da 10 % gospodinjstev v vseh državah članicah ni moglo ustrezno ogrevati svojih domov in je zamujalo s plačilom računov za komunalne storitve²¹.

Zvišanje stroškov energije je bilo predvsem posledica cen zemeljskega plina, tekočih goriv in električne energije ter ga ni bilo mogoče izravnati s prizadevanji gospodinjstev za zmanjšanje porabe energije. Nacionalni ukrepi za podporo gospodinjstvom pri izdatkih za energijo so pomagali ublažiti učinek energetske krize, vendar ti ukrepi (npr. znižanje stopenj DDV) zelo pogosto niso bili posebej usmerjeni v najranljivejša gospodinjstva.

Položaj gospodinjstev se je med državami članicami zelo razlikoval, tako v smislu absolutnih izdatkov kot v smislu deleža glede na skupne izdatke.

- V relativnem smislu so najrevnejša gospodinjstva na Slovaškem za energijo porabila več kot 20 % svojega proračuna, v Romuniji več kot 15 %, na Švedskem, Malti, Finskem in v Luksemburgu pa manj kot 5 % svojega proračuna.
- V absolutnem smislu so gospodinjstva z nizkimi dohodki v Latviji in Romuniji za energente porabila manj kot 500 EUR, v Luksemburgu več kot 1 500 EUR, na Danskem pa več kot 3 000 EUR.

Slika 14: Delež energije v skupnih izdatkih za potrošnjo po dohodkovnih skupinah držav članic v EU27

Vir: Trinomics idr. (2024) na podlagi ad hoc zbiranja podatkov o izdatkih gospodinjstev za potrošnjo.

²¹ Vir: EPAH (2024), razen za Romunijo in Hrvaško (2022).

Kar zadeva izbiro potrošnikov, je bila leta 2023 električna energija še vedno najdražji nosilec energije (289 EUR/MWh) (preglednica 1). Za primerjavo, tako zemeljski plin (116 EUR/MWh) kot kurilno olje (116 EUR/MWh) sta bila cenejši možnosti za ogrevanje prostorov. Kljub razliki v stroških za dovedeno energijo lahko toplotne črpalke v povprečju EU konkurirajo oljnim in plinskim kotlom glede obratovalnih stroškov, saj so pri proizvodnji toplote veliko učinkovitejše. Podobno električna vozila veliko učinkoviteje porabljajo dovedeno energijo in zlasti ob dinamičnih cenah električne energije že ponujajo veliko nižje obratovalne stroške. Začetni naložbeni stroški za toplotne črpalke in električne avtomobile bi lahko še vedno predstavljali tveganje za široko sprejetje. V revidirani direktivi o obdavčitvi energije so predlagane znatno nižje minimalne davčne stopnje za električno energijo²², kar bi državam članicam omogočilo, da znižajo davke na električno energijo (in njene cene) ter podprejo elektrifikacijo pri ogrevanju in prevozu. Države članice bodo imele tudi možnost, da iz obdavčitve električne energije izvzamejo gospodinjstva, s čimer bodo dodatno podprle elektrifikacijo.

Preglednica 1: Primerjava različnih energetske možnosti za gospodinjstva v EU glede na MWh

Vrsta odjemalca	Električna energija				Plin		Bencin		Dizelsko gorivo		Kurilno olje	
	Gospodinjstvo (DC)		Gospodinjstvo (D2)									
Element	Cena 2023 na MWh	Delež 2023	Cena 2023 na MWh	Delež 2023	Cena 2023 na MWh	Delež 2023	Cena 2023 na MWh	Delež 2023	Cena 2023 na MWh	Delež 2023	Cena 2023 na MWh	Delež 2023
Neto cena energije/plina/goriva	133.5	46 %	62.6	54 %	92.4	47 %	87.9	53 %	80.0	70 %		
Omrežje	59.6	21 %	16.6	14 %								
Davki	95.4	33 %	36.2	31 %	103.6	53 %	78.1	47 %	34.6	30 %		
Skupaj	288.5		115.6		196.0	100 %	166.0	100 %	114.6	100 %		

Vir: Eurostat; za električno energijo NRG_PC_204 in NRG_PC_204_C, podatki za prvi semester; za plin NRG_PC_202 in NRG_PC_202_C, podatki za prvi semester iz Weekly Oil Bulletin (Tedenski bilten o nafti) GD ENER (za naftne derivate), podatki za leto 2023. Za pretvorbo bencina v MWh je bil uporabljen faktor 1 000 l = 8,9 MWh. Za pretvorbo dizelskega goriva in kurilnega olja v MWh je bil uporabljen faktor 1 000 l = 10 MWh.

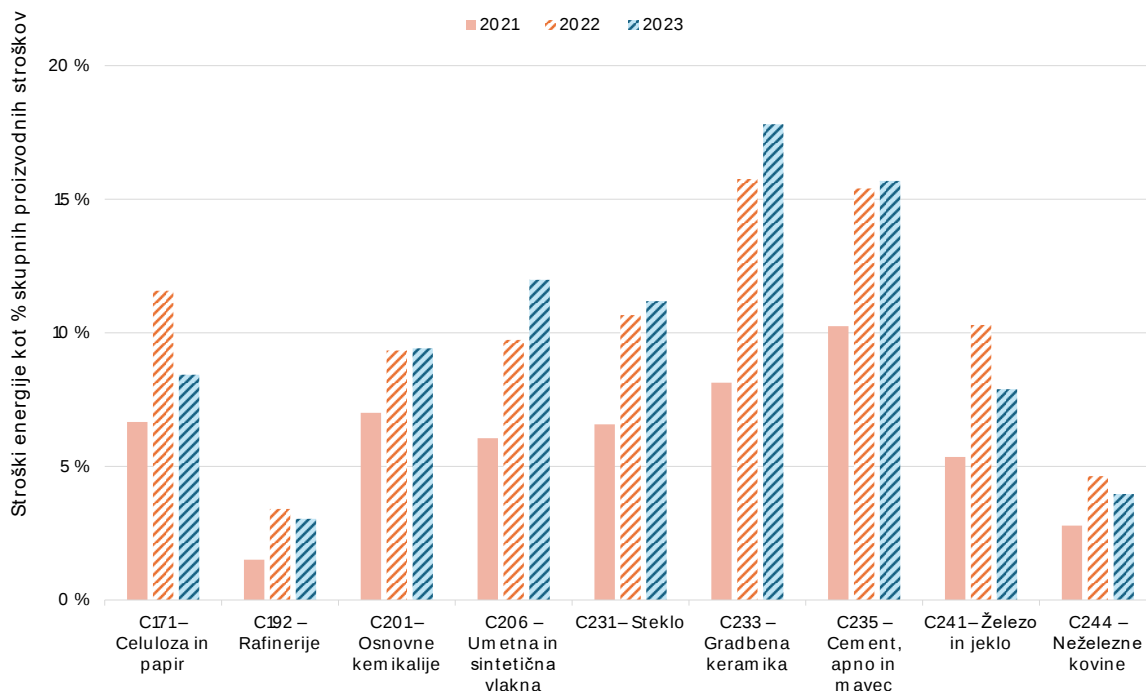
3.3. Stroški energije za industrijo

Energija je ključna za gospodarsko dejavnost, stroški energije pa imajo pomembno vlogo pri določanju evropske industrijske konkurenčnosti. Čeprav so se cene električne energije in zemeljskega plina v primerjavi z letom 2022 znižale, so bili leta 2023 stroški energije za industrijo EU še vedno precej višji kot pred pandemijo COVID-19 in krizo. Največji delež stroškov energije (stroški električne energije in zemeljskega plina skupaj) je bil ugotovljen v elektointenzivnih sektorjih, kot sta *primarni aluminij* (38 %) ter *železove zlitine in silicij* (29 %). Sledita jima sektorja *ravnega stekla* (25 %) in *rudarstva* (20 %), ki imata sorazmerno visok delež stroškov plina in električne energije.

Za povprečno evropsko podjetje se stroški energije gibljejo med 1 in 3 % skupnih proizvodnih stroškov. V energetske intenzivnih sektorjih (kot so celuloza in papir, osnovne kemikalije, umetna ali sintetična vlakna, steklo, gradbena keramika, cement, apno in mavec ter železo in jeklo) stroški energije znašajo od 5 do 10 % skupnih proizvodnih stroškov, zaradi česar so ti sektorji še posebej občutljivi za zvišanje cen in uvozno konkurenco (slika 15).

²² 1 EUR/MWh za neposlovno uporabo, ki se nadomesti z eno najnižjo stopnjo 0,15 EUR/GJ oziroma 0,54 EUR/MWh za poslovno in neposlovno uporabo v okviru predlagane revizije direktive.

Slika 15: Ocenjeni stroški energije (kot deleži proizvodnih stroškov) za proizvodne sektorje v obdobju 2021–2023, povprečje EU

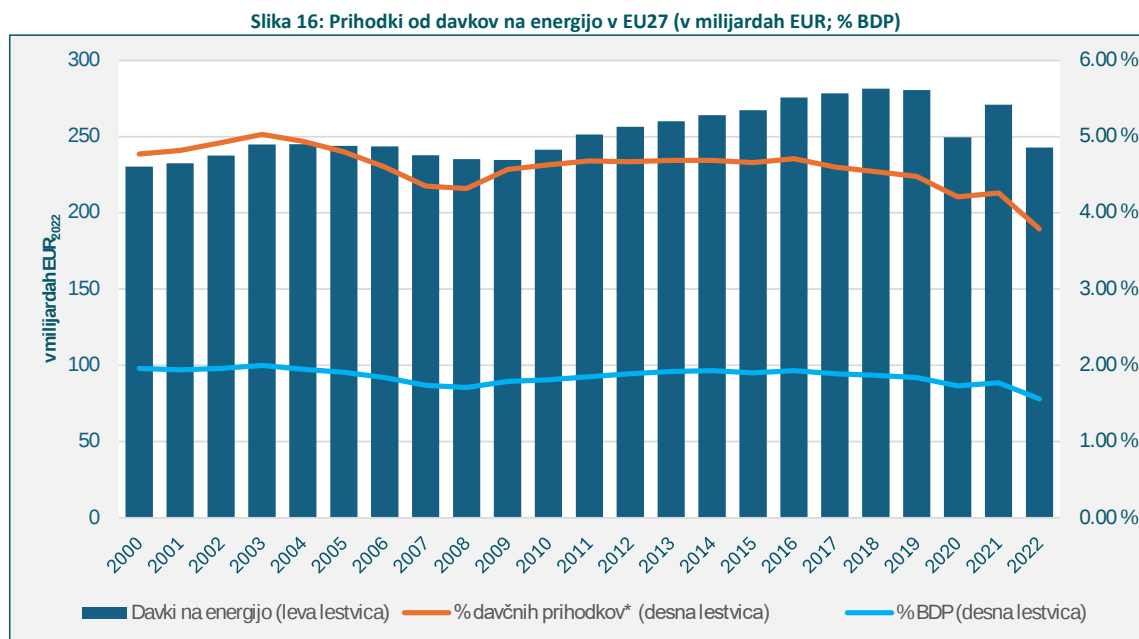
Vir: Trinomics idr. (2024) na podlagi podatkov upravljalcev industrijskih obratov.

V večini sektorjev naj bi se deleži stroškov energije v letih 2022 in 2023 v primerjavi z letom 2021 povečali, kar je zlasti opazno v energetsko intenzivnih panogah (npr. celuloza in papir, umetna ali sintetična vlakna, steklo, gradbena keramika, cement, apno in mavec, železo in jeklo ter neželezne kovine).

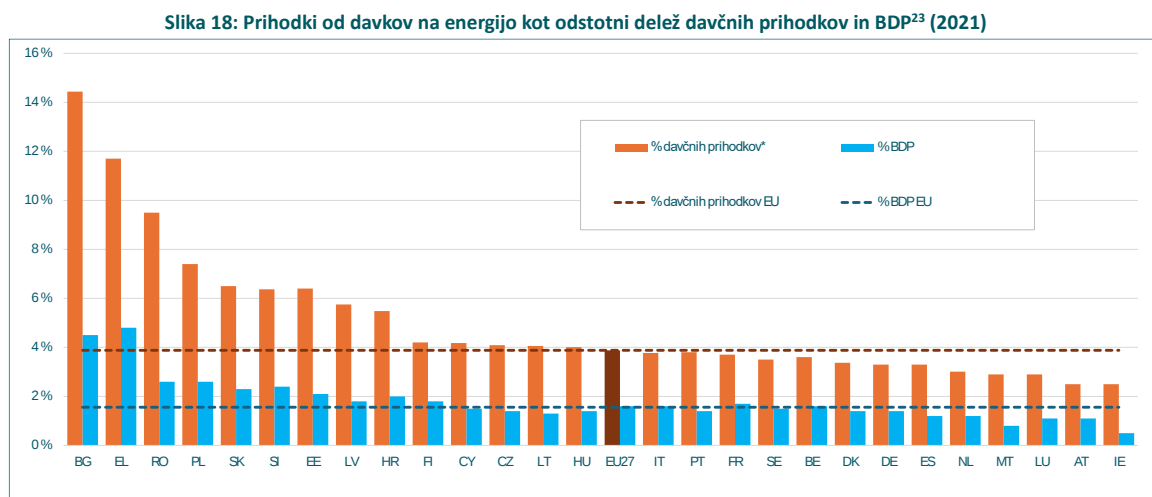
Mednarodna primerjava kaže, da imajo predelovalni sektorji v nekaterih državah skupine G20, ki niso članice EU, pogosto nižje stroške energije zaradi: (i) dostopa do sorazmerno bogatejših domačih virov energije, (ii) razlik v nacionalnih politikah, zlasti glede subvencij za energijo in vladnih podpornih ukrepov. Energetska intenzivnost industrijskih panog EU je običajno primerljiva z energetsko intenzivnostjo glavnih trgovinskih partneric ali nižja (razen celuloze in papirja ter rafinerij), vendar je, delno zaradi višjih cen energije, dobičkonosnost proizvodnih sektorjev EU navadno nižja.

3.4. Obdavčitev energije

Davki na energijo, tako na proizvodnjo kot na porabo energije, zagotavljajo precejšen vir prihodkov za proračune držav članic. Prihodki od davkov na energijo so bili v obdobju 2010–2019 stabilni in so v povprečju znašali 1,88 % BDP (slika 16), vendar so nižje cene energije in manjša poraba med pandemijo COVID-19 (2020) povzročile padec na 1,74 % BDP. Leta 2021 so se prihodki od davkov na energijo začeli povečevati, vendar so se do leta 2022, predvsem zaradi ukrepov za preprečevanje zvišanja cen energije, davki na energijo, pobrani v EU, znižali na 248 milijard EUR (1,6 % BDP).

Vloga davkov na energijo v javnofinančnih prihodkih se med državami članicami zelo razlikuje. Leta 2022 so davki na energijo v Bolgariji predstavljali več kot 14 % skupnih davčnih prihodkov, v Avstriji in na Irskem pa le 2,5 % (slika 18). Prihodki od davkov na energijo so bili v primerjavi z nacionalnim BDP najvišji v Grčiji (4,8 %), najnižji pa na Irskem (0,5 %). Na splošno imajo države članice z nižjim BDP na prebivalca večji delež davkov na energijo glede na skupne davčne prihodke in BDP.

²³ Najnovejši razpoložljivi podatki se nanašajo na leto 2020.

4. SKLEP

EU se je odzvala z enotnostjo, solidarnostjo in odločenostjo, da bi premagala potencialno uničujočo energetske krizo v obdobju 2021–2022. Države članice so se dogovorile o ukrepih za obravnavanje previsokih cen plina, pospešitev uvajanja cenovno dostopne čiste energije in načrtovanje solidarnostnih ukrepov v primeru izrednih razmer pri oskrbi s plinom, ki so vsi prispevali k stabilizaciji trgov EU. Hkrati so države članice sprejele več ukrepov za zaščito svojih gospodinjstev in industrije pred posledicami visokih in nestanovitnih cen energije.

Izkazalo se je, da je energetska politika ključna za spodbujanje prehoda energetskih sistemov na brezogljeno delovanje, hkrati pa ohranja energetske varnost in cenovno dostopnost. Je tudi temelj prizadevanj EU za razogljičenje njenega gospodarstva ob hkratnem zagotavljanju evropske industrijske konkurenčnosti in pravičnega prehoda za vse. EU je v zadnjih letih izpolnila svoje zaveze ter sprejela odločne ukrepe za zagotovitev svoje varnosti in napredka pri prehodu na čisto energijo. Pri doseganju napredka glede ciljev iz načrta REPowerEU je delovala enotno, da bi v hitro spreminjajočem se geopolitičnem okolju vzpostavila varnejši in razogljičen energetski sistem za vse Evropejce.

Čeprav so se veleprodajne cene električne energije in plina od konca leta 2022 precej znižale, so še vedno višje kot pred krizo. Njihov vpliv na račune za energijo, zlasti za najranljivejša gospodinjstva in podjetja²⁴, je še vedno znatno. Zaradi zvišanja stroškov energije so se zvišali izdatki za energijo, zlasti za gospodinjstva z nizkimi dohodki. Podobno se je prej opaženo zmanjšanje deležev stroškov energije v energetsko intenzivnih industrijah ustavilo. Preobrat je za večino energetsko intenzivnih industrijskih sektorjev pomenil velik izziv, ki so ga delno ublažila njihova prizadevanja za izboljšanje energetske učinkovitosti in javna podpora. Znatno je bil tudi vpliv na celotno gospodarstvo EU, saj so se močno zvišali stroški uvoza fosilnih goriv v EU, predvsem zaradi hitro rastočih cen plina in nafte.

Kriza v obdobju 2021–2022 je že povzročila dolgotrajne spremembe v energetskem sistemu EU, začevši z UZP, ki zdaj predstavlja veliko večji delež (približno 40 %) uvoza plina in nadomešča plin iz ruskega plinovoda. Pospešeni energetski prehod bo že v tem desetletju zagotovil postopno uvedbo nadaljnjih sprememb v oskrbi z energijo in povpraševanju po njej ter bo pomagal EU doseči višjo stopnjo neodvisnosti od uvoza fosilnih goriv in nazadnje znižati njene stroške za energijo.

Obeti na energetskem trgu za obdobje 2024–2025 so se izboljšali, vendar napetosti ostajajo. K temu so znatno prispevali ukrepi, ki so jih države članice in Komisija sprejele za boj proti energetski krizi²⁵. Vendar vpliv visokih cen energije na konkurenčnost industrije EU ostaja velik izziv. EU mora hitro ukrepati na podlagi predlogov Maria Draghija in Enrica Lette o krepitvi industrijske konkurenčnosti. Poleg tega mora še naprej izvajati aktivno trgovinsko politiko, ki prispeva k večji diverzifikaciji oskrbe in gospodarski odpornosti.

EU mora zlasti pospešiti široko sprejetje čistih tehnologij in ukrepov za energijsko učinkovitost, da bi se v prihodnosti izognila krizam zaradi fosilnih goriv. Tehnologije, kot so

²⁴ Vpliv na MSP je podrobno opisan v poročilu odposlanca za MSP: [SMEs and rising energy prices – First findings & recommendations \(MSP in naraščajoče cene energije – prve ugotovitve in priporočila\)](#).

²⁵ Ti ukrepi vključujejo diverzifikacijo oskrbe, zmanjšanje povpraševanja, razširitev zmogljivosti za uvoz UZP, obveznosti, da se skladišča plina napolnijo vnaprej, združevanje povpraševanja in skupno nabavo ter ukrepe za obravnavanje visokih cen in nestanovitnosti (npr. popravni mehanizem za trg, mehanizem obvladovanja nestanovitnosti cen znotraj dneva).

toplotne črpalke in električna vozila, bodo skupaj s prilagajanjem odjema, shranjevanjem energije ter zadostnimi omrežnimi povezavami in njihovo učinkovito uporabo imele pomembno vlogo pri zaščiti gospodinjstev in industrije pred nadaljnjimi energetske pretresi. Da bi evropska podjetja, zlasti v energetske intenzivnih panogah, ohranila svojo konkurenčnost, morajo še naprej izboljševati svojo energetske učinkovitost, povečati svojo prožnost pri prilagajanju odjema in sprejeti razogljičene energetske tehnologije, EU pa pripravlja ukrepe, ki jim bodo omogočili, da izkoristijo prehod z nadaljnjimi naložbami v raziskave in inovacije, novo zasnovo trgov električne energije in zagotavljanjem enakih konkurenčnih pogojev na mednarodni ravni. Poleg tega bi morala EU ostati zavezana boju proti energijski revščini, zaščiti ranljivih odjemalcev in krepitvi vloge odjemalcev za dejavno sodelovanje pri zelenem prehodu z izvajanjem politik, ki spodbujajo energetske učinkovitost, obnovljive vire energije in cenovno dostopne možnosti čiste energije.